

Soudržnost komunity a sociální učení církve ve světle virových omezení¹

Stuart Nicolson

DOI: 10.32725/cetv.2022.010

Abstrakt

Nedávná společenská omezení reagující na riziko šíření viru vrhla světlo na řadu problémů ve společnosti, z nichž mnohé – alespoň do určité míry – řeší sociální nauka církve svým učením o subsidiaritě, participaci a solidaritě. Tento článek se snaží ukázat, že rozvíjení přítomnosti těchto učení v porozumění a dialogu, aby mohly být vhodným způsobem a na vhodném místě implementovány na místní úrovni, což může vést k širší diskusi o soudržnosti a rozvoji komunity, by prospělo jak komunitám, tak i jednotlivcům, a tím celé společnosti a obecnému dobru. Učení církve v těchto třech oblastech je reflektováno ve světle nedávných restrikcí a také našeho povolání rozvíjet nejen učení církve, ale zároveň i naši připravenost a schopnost jej vysvětlit, včetně zdroje tohoto učení, jsme-li k tomu vyzváni. Proto tento článek nedochází pouze k závěru, že je možné, aby subsidiarita, participace a solidarita pomáhaly rozvíjet a zlepšovat soudržnost komunity, ale také že výzvy Písma a II. vatikánského koncilu k připravenosti a sdílení vlastního přesvědčení zahrnují tuto oblast našich životů. Lze je rozvíjet větším zastoupením sociální nauky církve v širším vzdělávání, zejména – avšak nikoli výhradně – na univerzitní úrovni a v kněžské formaci, a také účinnější prezentací těchto myšlenek v rámci dialogu s ostatními v místních komunitách, což by komunitám mohlo dopomoci k lepší připravenosti na neočekávané situace v budoucnu.

Klíčová slova: soudržnost komunity, subsidiarita, participace, solidarita, obecné dobro, vzdělávání, připravenost, dialog, katolická sociální nauka, apologetika

Účinky celostátního lockdownu a restrikcí v této době upozornily na základní problémy současných společností, které coby postmoderní stále více inklinují k binárnější struktuře státu a jednotlivců. Skutečnost, že dnes existuje v různých společnostech různá, nicméně nedostatečně rozvinutá míra soudržnosti na úrovni místní komunity – v prostoru mezi státem a jednotlivci, vedla k uzavření lidí doma během lockdownů. To přispělo k tomu, že se někteří lidé potýkali s řadou problémů, například měli potíže s duševním zdravím, byli nuceni zůstat doma – ať už s příjmem, či bez něj, silně narušeno bylo vzdělávání a senioři, nemohoucí, zranitelní a izolovaní někdy zůstali bez podpory a osamoceni. Nedostatečně rozvinutá soudržnost místní komunity,

¹ Tento příspěvek byl podpořen projektem GAJU 138/2019/H.

kteřá se projevuje různými způsoby a v různé míře na různých místech,² ukazuje, jak dnešní společnost obecně postrádá komunitní ráz a že čtvrti byly pro některé v dobách silnějších omezení kvůli viru někdy spíše jako izolovaná nemocniční oddělení. I když se objevily určité lokální reakce na problémy, organizované v daném místě například radnicemi, farnostmi nebo dokonce celebritami, obecný nedostatek charity a soudržnosti komunity ve společnosti vedl k problémům, kterým by se jinak bylo možno během omezení, a zvláště za lockdownu vyhnout.³

Obecná reakce na virus v různých zemích mohla mít více na zřeteli obecné dobro i zároveň lidskou důstojnost, namísto upřednostnění utilitární verze obecného dobra, vnucené zejména v Číně či Austrálii, která je navržena tak, aby snížila specifické statistiky za zdánlivě jakoukoli cenu. Sociální učení církve (SUC)⁴ obsahuje tři klíčové prvky, které zásadně přispívají jak k důstojnosti člověka, tak k obecnému dobru. Těmi jsou subsidiarita, participace a solidarita, z nichž každá mohla být více rozvinuta a tím i účinnější. Tyto myšlenky nejlépe fungují na lokálnější úrovni, se subsidiaritou jako klíčovým prvkem, a proto jsou důležité místní komunity. Společnost však není připravena reagovat takovým způsobem, který by přinesl zvrát obecně centralizovaného dlouhodobého trendu ve společnostech.

Prostor mezi státem a jednotlivcem je obecně nedostatečně vyplněn, což je na některých místech obzvláště patrné. Tento prostor poskytuje příležitost k rozvoji soudržnosti místní komunity, která nabízí možnost sdílení nápadů a vytváření vazeb s ostatními. Pro křesťany je to šance sloužit a ukazovat plody víry jako formu evangelizace – spíše činy než pouhými slovy jako dobří svědci křesťanské víry. Zejména nedávná společenská omezení byla pro křesťany velmi dobrou příležitostí oslovit – vhodnými způsoby – své okolí. Katolická reakce se bohužel na mnoha místech až příliš často zaměřovala více na omezení týkající se přístupu do kostelů a ke svátostem.⁵ K proaktivnější odezvě – oslovování potřebných v našich komunitách – mohlo dojít, pokud by se ve farnostech, diecézích a místních komunitách během stabilnějších dob dostalo SUC většího porozumění a zviditelnění, k čemuž ostatně církev věřící vybízí – dosáhnout toho tím, že se naučíme jak pomoci bližnímu, ať už je křesťanského vyznání nebo ne. Zvyšováním porozumění SUC ze strany duchovních, aktivních laiků a s podporou akademiků, jak žádá církev, lze dosáhnout výraznějšího křesťanského vkladu do života místní komunity. Zde se sice může časem otevřít prostor pro další bádání, jak lze ideály SUC praktičtěji prozkoumat v širším společenském měřítku, zejména podporuje-li stát takový vývoj, ovšem toto téma již přesahuje rámec našeho příspěvku. Jeho cílem je spíše vyzvat aktivní křesťany, aby reagovali na problémy spjaté s nedávnými omezeními tím, že se budou učit, sdílet a zkoumat, jak lze SUC efektivně využít v místním prostředí ke zlepšení soudržnosti místní komunity.

2 Například polovina dotázaných Britů nezná jméno svého souseda: Sarah Lumley, 'One in 20 adults have never spoken to their neighbour – and half don't know their name', *Hull Daily Mail*, 24. května 2022, <https://hulldailymail.trem.media/news/uk-world-news/next-door-neighbours-never-speak-7118363.amp>.

3 Srov. např. Bynne Gilmore, Rawlance Ndejjo, Adalbert Tchetchia et al., 'Community engagement for COVID-19 prevention and control: a rapid evidence synthesis', *BMJ Global Health* 5, (2020), <http://dx.doi.org/10.1136/bmjgh-2020-003188>.

4 SUC je celá oblast církevního učení obsažená v mnoha dokumentech. Její velká část je shrnuta v *Compendium of the Social Doctrine of the Church* (KSNC): Pontifical Council for Justice and Peace, *Compendium of the Social Doctrine of the Church*, The Holy See, 2004, https://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/justpeace/documents/rc_pc_justpeace_doc_20060526_compendio-dott-soc_en.html.

5 Studie katolických reakcí na restriktce se týká především témat omezování přístupu do kostelů a témat duchovní pomoci (různé grafy), ale konečná data průzkumu se týkají pomoci potřebným, což velmi obecně ukazuje, že pomoc takovým lidem ze strany farnosti během omezení celkově poněkud poklesla (graf 17), Daniel Arasa, Lidia Kim, Jean-Florent Angolafale, and Daniele Murrighili, 'The response of Roman Catholic priests to Covid-19: A case study on the pastoral and communication activities of nine dioceses worldwide during the first months of the pandemic', *Church, Communication and Culture* 7, no. 1 (2022): 238–263, <https://doi.org/10.1080/23753234.2022.2038647>. Obecná prohledávání farních a diecézních webů v sekci „Covid response“ ukazuje, že hlavním tématem byla spíše omezení než oslovování potřebných.

Nejprve se tato práce bude zabývat problémy, které byly zdůrazněny zejména během nedávných restrikcí. Dále navrhne, jak by mohly alternativní přístupy vycházející z SUC změnit situaci některých lidí, a to zejména během celostátních lockdownů; článek prozkoumává tři prvky SUC jako případný příspěvek k diskusím na místní úrovni o jejich aplikovatelnosti při rozvoji soudržnosti místní komunity. Závěrečná část uvádí, jak Písmo a církve vyzývají aktivní křesťany ke studiu a sdílení tohoto učení, což může vést k nové či lépe rozvinuté aktualizaci a rozvoji v rámci místních komunit. Takové prozkoumávání myšlenek obsažených v SUC, jak si je lidé více uvědomují, může vést k organickému rozvoji jejich využití ve prospěch rozvoje místních komunit a jejich soudržnosti, zejména ve světle nedávných omezení.

Zlepšením soudržnosti komunity na základě přenechání větší odpovědnosti místním komunitám (subsidiarita) a na základě umožnění participovat a rozvíjet solidaritu může křesťanská charita (caritas) a služba (diakonie) dosáhnout vyšší účinnosti a zároveň i vejít do širšího povědomí: dobré křesťanské svědectví. Díky své práci s ostatními a vedle nich mohou časem aktivní věřící pomáhat druhým rozvíjet porozumění církevnímu učení, což nevyhnutelně vede k otázkám ohledně víry. Jak Písmo, tak II. vatikánský koncil vyzývají věřící k připravenosti a schopnosti adekvátně reagovat, aby se jako křesťané zapojili do společnosti a pomáhali ostatním učit se – například –, jak rozvíjet tři námi sledované prvky SUC, což může pomoci našemu bližnímu, křesťanu nebo jinému.

Učení se z omezení

Spíše než o studii konkrétních zkušeností nějaké společnosti s omezeními způsobenými virem se v tomto příspěvku jedná o úvahu o obecném obrazu, kdy politika hledání obecného dobra ve zdravotnických statistikách o průběhu virové situace nevzala v potaz problémy v mnoha jiných oblastech.⁶ Rovněž se lišily zkušenosti lidí z městských a venkovských oblastí, stejně tak z oblastí disponujících různou úrovní místních struktur, co do zázemí, služeb atd. Skutečně jsou tací, kteří si na covidová omezení téměř nemohli stěžovat, např. kvůli úlevě od stresu v práci nebo dojíždění, a dokonce se můžeme setkat i s lidmi, kteří z nich měli osobní prospěch, např. ve smyslu získání více času stráveného doma s rodinou nebo ve smyslu finančního prospěchu – například vlastnictví společnosti vyrábějící respirátory.⁷ Nicméně obecně řečeno, významný počet lidí byl negativně ovlivněn mnoha různými způsoby. Příklady zahrnují omezení pohybu na úzkou městskou zástavbu vytvořenou spíše pro obyvatele trávící většinu dnů v práci nebo ve škole,⁸ nebo v rámci venkovských oblastí s omezenou možností obstarání základních potravin,⁹ kde jsou lidé odkázáni na veřejnou dopravu nebo pomoc druhých, příp. kde hrozí neschopnost zaplatit za jídlo.¹⁰ Mezi

6 To nezahrnuje ekonomické problémy (např. problémy s dodavatelským řetězcem, inflace, narušení podnikání a zaměstnanosti), dále zdravotnické problémy (čekací listiny na operace apod.) a omezené místní služby atd. zejména ve venkovských oblastech.

7 Srov. například Clare Dyer, 'Covid-19: Unusable PPE worth £4bn will be burned, says spending watchdog', *BMJ*, 10. června 2022, <https://doi.org/10.1136/bmj.o1435>.

8 Srov. například Dagmar Kutsar, and Leena Kurvet-Käosaar, 'The Impact of the COVID-19 Pandemic on Families: Young People's Experiences in Estonia', *Frontiers in Sociology* 6, (2021), <https://doi.org/10.3389/fsoc.2021.732984>; na toto téma též Jenny Preece, Kim McKee, David Robinson, and John Flint, 'Urban Rhythms in a Small Home: COVID-19 as a Mechanism of Exception', *Urban Studies*, (06/2021), <https://doi.org/10.1177/00420980211018136>.

9 Srov. například Katherine Kent, Laura Alston, Sandra Murray, Bonnie Honeychurch, and Denis Visentin, 'The Impact of the COVID-19 Pandemic on Rural Food Security in High Income Countries: A Systematic Literature Review', *International journal of environmental research and public health* 19, no. 6 (2022), <https://doi.org/10.3390/ijerph19063235>.

10 Srov. například Fatemeh Eskandari, Amelia A. Lake, and Mark Butler, 'COVID-19 pandemic and food poverty conversations: Social network analysis of Twitter data', *Nutrition Bulletin* 47, (2022): 93–105, <https://doi.org/10.1111/mbu.12547>.

další problémy patřilo narušení výuky,¹¹ ztráta podnikání nebo zaměstnání,¹² problémy s duševním zdravím (vznik nových nebo zhoršení stávajících problémů),¹³ omezený přístup k nezbytným službám.¹⁴ Dále – zejména ve venkovských oblastech – mohli lidé izolovaní či ti, kterým nebylo dobře, ztratit přístup k potravinám nebo palivu, jako je uhlí či naštípané dříví.

V současné době velká část binárních diskusí považuje celostátní lockdowny (a dlouhé seznamy¹⁵ dalších specifických omezení) za nezbytné pro ochranu všeobecného zdraví a zdravotnických služeb, zatímco jiným důležitým debatám a úvahám (jako je kvalita života, socioekonomická situace, komunity a respektování zákona atd.) je věnována menší pozornost. Obecné reakce mají tendenci odrážet již zavedené zakořeněné pozice. Příkladem je jedna nedávná metastudie, která tvrdí, že omezení byla příliš silná a „neefektivní“,¹⁶ zatímco zastánci celostátního lockdownu tvrdí, že použité studie byly účelově vybrány s ohledem na požadovaný závěr.¹⁷ Nicméně, nehledě na přesnost kterékoli z těchto pozic, pro pozitivní posunutí lidstva do – doufejme – doby postcovidové, bude nutné „podívat se na vědu“ objektivně, protože předem zaujaté pozice vedoucí k metodám vhodným k nalezení požadovaných výsledků činí situaci spíše politickou a subjektivní než vědeckou a objektivní.

Důležitým bodem metastudie, který byl poněkud přehlížen, je to, že úroveň dodržování pravidel ze strany členů každé společnosti je také důležitá.¹⁸ To nezahrnuje pouze prokazování malého

- 11 Srov. například Per Engzell, Arun Frey, and Mark D. Verhagen, 'Learning loss due to school closures during the COVID-19 pandemic', *Proceedings of the National Academy of Sciences* 118, no. 17 (2021), <https://doi.org/10.1073/pnas.2022376118>.
- 12 Srov. například Minyahil Assefa, 'COVID-19 Lockdown Restrictions and Small Business Survival Strategy: Government Supporting Schemes', *Business Perspectives and Research*, (12/2021), <https://doi.org/10.1177/22785337211045182>; srov. též Robert Anderton, Vasco Botelho, Agostino Consolo, António Dias da Silva, Claudia Foroni, Matthias Mohr, and Lara Vivian, 'The impact of the COVID-19 pandemic on the euro area labour market', *ECB Economic Bulletin*, no. 8 (2020), https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/articles/2021/html/ecb.ebart202008_02~bc749d90e7.en.html.
- 13 Srov. například Berge Sivertsen, Marit Knapstad, Keith Petrie et al., 'Changes in mental health problems and suicidal behaviour in students and their associations with COVID-19-related restrictions in Norway: a national repeated cross-sectional analysis', *BMJ Open* 12, 2 (2022), <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2021-057492>; též Emily Hewlett, Shunta Takino, Yuka Nishina, and Christopher Prinz, 'Tackling the mental health impact of the COVID-19 crisis: An integrated, whole-of-society response', *OECD*, 12. května 2021, <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/tackling-the-mental-health-impact-of-the-covid-19-crisis-an-integrated-whole-of-society-response-0cca0b/>. Pro informace o zhoršení stávajících problémů duševního zdraví srov. Louise Murphy, Kathleen Markey, Claire O'Donnell, Mairead Moloney, and Owen Doody, 'The impact of the COVID-19 pandemic and its related restrictions on people with pre-existent mental health conditions: A scoping review', *Archives of Psychiatric Nursing* 35, 4 (2021): 375–394, <https://doi.org/10.1016/j.apnu.2021.05.002>.
- 14 Srov. například Shafali Jeste, Carly Hyde, Charlotte Distefano, Alycia Halladay, S. Ray, Mike Porath, Rujuta Bhatt Wilson, and Audrey Thurm, 'Changes in access to educational and healthcare services for individuals with intellectual and developmental disabilities during COVID-19 restrictions', *Journal of Intellectual Disability Research* 64, (2020): 825–833, <https://doi.org/10.1111/jir.12776>; též Cyril Eshareturi, April Wareham, Marcus Rattray, Melanie Haith-Cooper, and Rose McCarthy, 'An exploration of the impact of SARS-CoV-2 (COVID-19) restrictions on marginalised groups in the UK', *Public health* 197, (2021): 6–10, <https://doi.org/10.1016/j.puhe.2021.05.026>.
- 15 Příkladem je seznam téměř 400 českých opatření: Vláda ČR, 'Measures adopted by the Czech Government against the coronavirus', 09. února 2022, <https://www.vlada.cz/en/media-centrum/aktualne/measures-adopted-by-the-czech-government-against-coronavirus-180545/>.
- 16 Jonas Herby, Lars Jonung, and Steve H. Hanke, 'A Literature Review and Meta-Analysis of the Effects of Lockdowns on Covid-19 Mortality', *Studies in Applied Economics*, no. 200 (01/2022), <https://sites.krieger.jhu.edu/iae/files/2022/01/A-Literature-Review-and-Meta-Analysis-of-the-Effects-of-Lockdowns-on-COVID-19-Mortality.pdf>, 2.
- 17 Mediální zpráva s reakcemi vyznívajícíchmi spíše ve prospěch zjištění: Emily Craig, 'So why did the media ignore a shock study that found lockdowns didn't work? MailOnline was one of just three major outlets to report major findings while BBC, Sky and the Guardian looked the other way', *Daily Mail*, 03. února 2022, <https://www.dailymail.co.uk/news/article-10472321/So-did-British-media-largely-fail-cover-study-lockdowns-didnt-work.html>. Mediální zpráva s reakcemi spíše odporujícími zjištěním je Yevgeny Kuklychev, 'Did a Johns Hopkins Study "Prove" Lockdowns Don't Work? What We Know So Far', *Newsweek*, 07. února 2022, <https://www.newsweek.com/did-johns-hopkins-study-prove-lockdowns-dont-work-what-we-know-so-far-1676724>.
- 18 Herby, Jonung and Hanke, 'A Literature Review...', 42–43. Tato problematika byla vidět např. v ČR, ve zprávách jako např. Lucie Protivanská, 'Karanténu či izolaci poruší každý dvanáctý člověk, ukázaly kontroly [Every Twelfth Person Violates Quarantine or Isolation, Inspections Have Shown]', *Idnes.cz*, 29. března 2021, https://www.idnes.cz/karlovy-vary/zpravy/izolace-covid-koronavirus-karantena-kontrola-hygienici-policie.A210329_601211_vary-zpravy_ba; a též v jkk, 'Lidé venku hromadně odkládají roušky [People Outside Remove Masks En Masse]', *Novinky.cz*, 23. dubna 2021, <https://www.novinky.cz/domaci/clanek/lide-venku-hromadne-odkladaji-rousky-40357892>.

respektu k zákonu (státní autoritě), ale také k ostatním v místní komunitě: k sousedům. Pro něho napomohlo bouření se proti tomu, co je považováno za nespravedlivý zákon, spolu s neznalostí vhodného bezpečného odstupu ke snadnějšímu šíření viru, vedoucímu k dlouhodobějším omezením (což následně způsobovalo snížený respekt k zákonům a státu). Nedostatek soudržnosti v oblasti vertikální dimenze uspořádání společnosti se může stát dualistickou hrou mezi „vládcí a ovládanými“, což vede k tomu, že dvě strany stojí proti sobě v bitvě o autoritu a dodržování,¹⁹ to jasně ukazuje na nedostatečnou funkčnost takové struktury a nepřítomnost myšlenky obecného dobra. Lidé se však obecně stanou rozumnějšími a zodpovědnějšími a budou reagovat adekvátněji, pakliže se s nimi bude v tomto smyslu zacházet. Podíváme-li se tedy na alternativní, lepší řešení, můžeme zvážit, jak rozvíjet naši společnost, její jednotlivce a také její místní komunity. Myšlenka obecného dobra byla nedostatečně rozvinuta ve způsobu provádění konkrétních omezení, kdy jsme se, zejména v nejhorších časech, stáhli (z vlastní vůle nebo z příkazu) za domovní dveře a mnozí z nás ignorovali potřeby svých bližních. Místo toho, abychom se stahovali do menších komunit, existovali jsme v těch co nejmenších, a tak jsme ponechali některé naše sousedy v problematických situacích, které byly v některých případech až fatální. Extrémnější zprávy zahrnovaly konkrétní (ale rozhodně ne ojedinělé) případy, jako je týrání a vražda šestiletého chlapce²⁰ a případ ženy, jejíž tělo bylo nalezeno doma dva roky po její smrti.²¹ Obecnější příklady zahrnují téměř 100 000 britských „ghost children“ chybějících ve vzdělávacím systému: ti, kteří se efektivně nevzdělávají doma, jsou nyní zranitelní vůči aktivitě gangů, obchodování s lidmi, zneužívání nebo zanedbávání atd.²²

Obecně řečeno, ve společnosti existuje jasná potřeba vyjít z doby virových omezení a společenských otrěsů s touhou stabilizovat záležitosti v našich životech a v jejich prostředí a katolická sociální nauka může tento proces podpořit: „cílem je uzdravení každého jednotlivce prostřednictvím subsidiárního a solidárního procesu, ve kterém jsou ostatní sociální partneři vyzváni k přispění.“²³ Ovšem vzhledem k okolnostem je rovněž důležité pracovat na lepší připravenosti na jakékoli podobné situace v budoucnu. Existuje mnoho neshod ohledně reakcí a rozhodnutí různých států v souvislosti se šířením covidu-19 od jara 2020, zejména když všeobecná společná západní politika před rokem 2020 hlásala potřebu izolovat zranitelné, aby se umožnilo šíření viru a dosáhlo se kolektivní imunity.²⁴ Tato politika ale byla změněna na zastávání myšlenky všeobecného celostátního lockdownu a dalších citelných omezení během jara 2020, k čemuž došlo na základě vyhodnocení modelových údajů, které předpovídaly přetížení zdravotnických služeb a velký počet úmrtí. Jen málo společností v této situaci minimalizovalo omezení jako Švédsko. Odborníci z různých oborů byli proměnlivě úspěšní v tom, jak byly jejich hlasy slyšet, a naděje tkví v tom, že s obrovským množstvím dat a lidských životních příběhů, které je třeba vzít v úvahu, se – i když

19 Například ministr české vlády uvedl, že jedním důvodem k prodloužení omezení bylo nedodržování opatření, viz např.: David Garkisch, 'Blatný: Opatření nefungují. Kvůli jejich nedodržování i kvůli britské mutaci', 04. února 2021, <https://www.nasezdravotnictvi.cz/aktualita/blatny-opatreni-nefunguji-kvuli-jejich-nedodrzovani-i-kvuli-britske-mutaci>.

20 Archie Bland, 'Arthur Labinjo-Hughes: vulnerable children 'slipped from view' in pandemic', *The Guardian*, 03. prosince 2021, <https://www.dailymail.co.uk/news/article-10271727/Arthur-Labinjo-Hughes-Ex-commissioner-warns-vulnerable-children-slipped-view-Covid.html>.

21 Andy Gregory, 'Mummified body of "lonely" woman dead for two years found sitting at her table', *Independent*, <https://www.dailymail.co.uk/news/article-10498905/Pictured-Woman-mummified-chair-home-TWO-YEARS-death.html>.

22 The Centre for Social Justice, *Lost but not forgotten: the reality of severe absence in schools post-lockdown*, 01/2022, https://www.centreforsocialjustice.org.uk/wp-content/uploads/2022/01/CSJ-Lost_but_not_forgotten-2.pdf, zvláště 4.

23 Emanuele Lacca, 'From "Personal Coping" to "Social Coping". How to React to a Pandemic, a Proposal by Ethics', *Caritas et Veritas* 11, no. 1 (2021): 65, <https://doi.org/10.32725/cetv.2021.004>.

24 Bill Gardner and Paul Nuki, 'Covid-19 strategies: Britain planned for herd immunity while Asia intended to contain virus', *The Telegraph*, 18. dubna 2020, <https://www.telegraph.co.uk/news/2020/04/18/covid-19-strategies-britain-planned-herd-immunity-asia-intended/> (alternatively, <https://ghostarchive.org/archive/Ei84I>).

možná až časem – o tomto obtížném období nejlépe poučíme právě, budeme-li co nejobektivnější. SUC by k této diskusi mohlo přispět, protože nabízí střední cestu mezi krajní myšlenkou silných a rozsáhlých omezení na straně jedné a na straně druhé ideou všeobecné svobody s cílenou izolací: s omezeními, která umožňují místním komunitám izolovat se od ostatních místních komunit, se potřebným i nadále dostává podpory v rámci místní komunity, zatímco je minimalizováno mezikomunitní šíření viru. SUC – ať už jako pouhý soubor ideálů, nebo jako soubor do určité (byť neznámé) míry využitelný v praxi – však není široce známo a chápáno. Nelze jej proto efektivně prezentovat v diskusi, protože (v teoretické rovině) neexistuje širší pochopení základních principů a (v praktické rovině) nebylo dostatečně implementováno na to, aby jej bylo možné použít jako příklad fungující praxe. Je však možné, že rozvíjením širšího chápání SUC by mohly výhody obou krajních politik – širší celostátní lockdown se svobodou omezenou na určitý prostor a vybranou izolací – pomoci omezit šíření viru v budoucnu a zároveň zajistit menší zásahy do místních komunit. To bude předmětem zkoumání v následujících částech článku.

Je zřejmé, že je potřeba zlepšit náš postoj k místním komunitám, a tento dokument nabízí jiný přístup balancující mezi nedávnými extrémními čínské a švédské politiky. SUC by mělo být součástí diskusí a věřící mohou myšlenky SUC vnášet do širšího povědomí tím, že je sami budou studovat, sdílet a používat zejména v rámci místních komunit k rozvoji soudržnosti, v souladu s výzvami II. vatikánského koncilu.²⁵ Následující studium každého ze tří námi zvolených prvků SUC může být výchozím bodem pro zvážení výhod jejich zkoumání v místním rámci a pro reflexi, jaký přínos mohly mít během omezení. Je vidět, že prvním krokem je rozvinutí určité úrovně subsidiarity, a jelikož ona je právě klíčem k rozvoji ostatních oblastí, zaměřuje se tento článek zejména na ni.

Subsidiarita

Tato část se zabývá subsidiaritou, která je klíčem k efektivnímu nastavení SUC v místních komunitách, s určitým odkazem na nedávná omezení. Zatímco celková subsidiarita by byla zásadní změnou ve společnosti, zkoumáním těchto myšlenek se aktivní křesťané mohou dozvědět o výhodách narůstající organizace na místní úrovni, naučit se vhodně implementovat myšlenky SUC a také být schopni je vysvětlit ostatním.

Myšlenka subsidiarity se vyvíjí již více než jedno století a patří „k nejstálejším a nejcharakterističtějším vůdčím myšlenkám sociální nauky církve“²⁶. Byla poprvé představena v roce 1891 jako katolické učení v *Rerum novarum* (RN) papeže Lva XIII., i když nikdy nebyla v encyklice výslovně pojmenována. RN se zaměřovala na palčivé otázky tehdejší doby, jako např. práva pracujících ve vztahu ke státu a kapitalistům, což bylo v kontrastu s nekřesťanskými filozofiemi a hnutími té doby. V roce 1931 Pius XI. v *Quadragesimo anno* (QA) připomněl RN, aktualizoval a rozvíjel její učení po čtyřech desetiletích společenských změn a otřesů, včetně komunismu atd. QA vysvětluje subsidiaritu jako moc, odpovědnost a autoritu, které jsou udržovány na co nejnížší úrovni a co možná nejvíc místně: „Státní moc má tedy záležitosti a starosti méně důležité – které ji ostatně rozptylují – ponechávat k vyřizování nižším společenstvím.“²⁷

V tomto kontextu je vztah mezi jednotlivcem a společností shrnut v SUC:

25 *Apostolicam Actuositatem*, 31b.

26 KSNK, 185 (všechny citované texty jsou z oficiálního překladu textu [Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008]). Všechny části citátů v kurzívě pochází z originálního textu.

27 QA, 80.

„Nelze rozvíjet důstojnost lidské osoby a nepečovat přitom o rodinu, skupiny, asociace, místní spolky, zkrátka o formy ekonomického, společenského, kulturního, sportovního, rekreačního, profesionálního, politického sdružování. Tato sdružení lidé vytvářejí spontánně a ona zase umožňují skutečný růst společnosti. Právě v této oblasti *občanské společnosti*, pojímané jako souhrn vztahů mezi jednotlivci a zprostředkujícími sociálními skupinami...“²⁸

Dokument zasazuje člověka do socio-historického kontextu jednotlivců ve vztahu k ostatním, kteří tvoří společnost ve „zprostředkujících sociálních skupinách“, které by neměly vycházet konkrétně z žádného jednotlivého člověka (kultismus), ani by neměla být vnucována shora (totalitismus). Jako křesťané jsme samozřejmě povoláni milovat Boha a bližního, což znamená navazovat kontakty s druhými, z toho důvodu není společnost pouhým souhrnem jednotlivců a jejich interakcí s druhými, společnost je člověk mezi ostatními a ve vztahu k nim. Důležitost tohoto prvku se stala zjevnější v době restrikcí a celostátních lockdownů.

I když je dnes často středem zájmu jedinec a stát, SUC učí, že mezi těmito dvěma existuje prostor pro jednotlivce, komunity a skupiny, aby převzali větší odpovědnost a měli autoritu:

„Princip subsidiarity chrání osoby před zneužíváním vyššími autoritami a vybízí tyto autority, aby pomáhaly jednotlivcům a zprostředkujícím složkám společnosti při naplňování jejich úkolů. Tato zásada vyplývá z toho, že každá osoba, rodina i zprostředkující složka společnosti má něco originálního, co může nabídnout celé společnosti.“²⁹

K dosažení tohoto stavu je nezbytné naplnit určité potřeby:

„Uskutečňování principu subsidiarity *předpokládá*, že je respektováno a účinně podporováno prvenství osoby a rodiny, že je oceňováno stěžejní vlastní rozhodování různých sdružení a zprostředkujících organizací při rozhodování ve všem, co nemůže být delegováno nebo vykonáno druhými[.]“³⁰

Jinými slovy, povinnosti ve společnosti by měly být vykonávány na co nejnižší a nejvíce místní úrovni, protože to respektuje důstojnost jedince a nejúčinněji využívá potenciál každého člověka zapojit se do společnosti, což vede k seberealizaci jedince a naplňování potřeb společnosti a následně k jejímu dalšímu rozvoji. Lidé mohou růst a stát se zodpovědnějšími, což je opak systémů, kde stát byrokratizuje nezaměstnanost, řídí ji a platí ji³¹ – tento proces může následně vést ke kultuře závislosti, a dokonce k vícegenerační nezaměstnanosti.³²

28 KSNC, 185.

29 KSNC, 187.

30 KSNC, 187.

31 John Paul II, *Centesimus annus*, 01. května 1991, https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_01051991_centesimus-annus.html, 48.

32 Pro více informací srov. Rakesh Kochhar and D’Vera Cohn, ‘Chapter 2: Income and Poverty in Multi-Generational and Other Households’, část: Economic Outcomes for the Unemployed of the report titled ‘Fighting Poverty in a Bad Economy, Americans Move in with Relatives’, *Pew Research Center*, 03. října 2011, <https://www.pewresearch.org/social-trends/2011/10/03/chapter-2-income-and-poverty-in-multi-generational-and-other-households/#income-and-poverty-by-demographic-characteristics#economic-outcomes-for-the-unemployed>; též Kevin Ralston, and Vernon Gayle, ‘Exploring “generations and cultures of worklessness” in contemporary Britain’, *Youth and Policy*, poslední aktualizace 12. října 2017, <https://www.youthandpolicy.org/articles/generations-of-worklessness/>.

Během nedávných omezení došlo k dočasné masové nezaměstnanosti, kdy mnoho práceschopných zůstalo doma a nemělo co dělat, zatímco mnozí byli placeni státem prostřednictvím systémů sociálních plateb (kurzarbeit atd.). Důvodem bylo, že mnoho států se rozhodlo omezit lidi tím, že nakreslily pomyslnou čáru u vchodových dveří každého domu, někdy dokonce zakázaly překročit práh zcela bez opodstatnění. Obecná svoboda byla v zásadě nahrazena omezeními na co možná nejindividuálnější úrovni. I když to dává praktický smysl z hlediska dočasné maximální karantény, opomnělo se tím vzít v potaz cenu, kterou za tento stav platili ti, kteří byli zdraví [neměli virus], ale trpěli například co do naplňování základních lidských potřeb (jídlo atd.), vzdělávání, duševního zdraví, rodinného života, bezpečnosti dětí atd. Mnoho jednotlivců a rodin strádalo způsoby, kterým bylo možné se vyhnout či je alespoň zmírnit.

Namísto vynucování jakési falešné subsidiarity by větší soudržnost místní komunity umožnila posun hranice omezení od vchodových dveří dále na konec ulice, vesnice nebo městského bloku, což by umožnilo malým místním skupinám nejrozličnějšími způsoby organizovat svůj čas, zdroje a vzájemnou pomoc a podporu. Například místo toho, aby si nákupy obstarávala každá domácnost samostatně, by bylo bývalo efektivnější, kdyby jedna vybraná osoba jezdila za místní hranice nakupovat pro 10 nebo 20 domácností dohromady, a poté se izolovala až do doby podstoupení testu na virus.

Místní komunity jsou součástí větších komunit – až po státní a mezinárodní úroveň. Se specifickou potřebou rozvoje místní komunity se lze setkat v zemích, které mají vysokou úroveň historicky rozvinuté byrokratické kontroly nad strukturami společnosti,³³ například ve střední a východní Evropě. Pro umožnění rozvoje místních komunit je nutno, aby stát poněkud upustil od své kontroly a dovolil, aby se mnoho aspektů ve společnosti řešilo na místní úrovni.³⁴ Obecně by státy měly podporovat, uschopnit a monitorovat menší skupiny uvnitř společnosti s jasnými pokyny a očekáváními: „Různé okolnosti mohou vést stát k tomu, aby určité služby suploval.“³⁵ Bez dohledu je totiž velmi pravděpodobné sklouznutí zpět do historických problémů a SUC vysvětluje důležitost efektivního delegování kompetencí a zmocnění skupin na nižší úrovni:

„V každém případě správně pojímané společné dobro, jehož nároky nesmějí být v rozporu s ochranou a podporováním prvenství osoby a s tím, jak se projevuje ve společnosti, musí zůstat kritériem pro rozhodování ohledně uplatňování principu subsidiarity.“³⁶

Rovněž stát má prospěch z toho, že zastává pozici dohledu namísto plné odpovědnosti:

„Tak bude moci s větší svobodou, energií a účinností provádět všechno to, co je pouze jejím úkolem, poněvadž jediné ona na něj stačí: řídit, dohlédát, donucovat a trestat; vždy podle povahy a potřeby jednotlivých případů. Proto je třeba, aby ti, kdo řídí státy,

33 Zde se to týká států, kde mají občané státem povoleno jednat konkrétně definovanými způsoby, spíše než že by disponovali plnou svobodou k jednání, dokud stát nezasáhne, aby zabránil případným nastalým problémům. Např. v České republice, aby OSVČ vyrobil a prodal něco tak jednoduchého, jako je polička, stát vyžaduje, aby ten, kdo pracuje se dřevem, získal truhlářskou kvalifikaci na střední škole jako -náctiletý; pro nekvalifikované, ale schopné dospělé, kteří si chtějí vydělávat peníze svými truhlářskými dovednostmi, je požadovaná kvalifikace obtížně a nákladně dostupná a budoucí truhlář musí absolvovat zdoluhavý kurz zahrnující výrobu schodišť, oken atd. Jinde, jako např. v Americe, je svoboda vyrábět a prodávat zboží a legislativa je minimální, zato dostatečná k ochraně spotřebitele, pokud jde o kvalitu a bezpečnost.

34 Použijeme-li příklad truhlářství z pozn. 33, místní ústní sdělení obecně zabrání nespolehlivému nebo nekvalitnímu pracovníkovi prodávat zboží na místní úrovni, podobně jako on-line recenze působí v rámci širšího trhu.

35 KSNC, 188. V příkladu truhlářství z pozn. 33 a 34 jde o bezpečnost, zdraví a kvalitu zboží.

36 KSNC, 188.

měli na paměti, že čím dokonaleji se tato zásada subsidiarity zachovává, čím dokonaleji budou jednotlivá sdružení seskupena do hierarchické soustavy, tím bude společenská autorita a vliv státu silnější, a tím lepší a šťastnější budou poměry ve státě.³⁷

Stát tak teoreticky mohl při restrikcích využívat dočasně nezaměstnané (ať už na základě uzavřených smluv a stanovení finanční odměny, nebo bez nich) pro vysoce potřebné místní úkoly a role. Zorganizovat to na státní úrovni by však bylo nemožné z důvodu nedostatku času a znalostí místních poměrů. Pro tuto situaci a pro lépe rozvinutý společenský řád obecně existují dva požadavky:

„Princip subsidiarity *pozitivně* vyžaduje, aby všechny komunity nejen lidem dovolovaly, ale i umožňovaly a povzbuzovaly jednotlivce, aby uplatňovali sebezodpovědnost, a aby větší komunity dělaly totéž pro menší. [...] *Negativně* vyžaduje, aby komunity nezbavovaly jednotlivce a menší komunity jejich práva vykonávat sebezodpovědnost. Jinými slovy, intervence je vhodná pouze jako ‚helping people help themselves‘ [pomoc lidem, aby si pomohli sami].“³⁸

To znamená, že pokud by lidé už během nedávných celostátních lockdownů chápali místní limity a odpovědnosti tímto způsobem, mohly být prozkoumány další místní scénáře, což mohlo vést k mnohem lepšímu naplňování potřeb členů společnosti. Mezi makrostrukturou státu a jednotlivců a mikrostrukturou domácností však neexistoval efektivní prostor. Zatímco některé společnosti disponují charitativními skupinami či dobrovolnými organizacemi, které svou činností více nebo méně účinně přispívají společnosti, na mnoha místech chyběla efektivní podpůrná mezzostuktura, a proto různé společnosti zaznamenaly sice rozličné, ale obecně vzato nedostatečné reakce na vzniklé problémy.

Pro zavedení struktury, která je schopna efektivněji reagovat v problematických časech nebo pomáhat místním lidem a rozvíjet trvalou soudržnost komunity, je nutné nejen vzdělávat, organizovat a podporovat lidi v jejím zavádění, ale také vykonávat výše zmíněný dohled a supervizi, a tím zajistit přiměřenost záměrů a praxe. Tak může stát plnit efektivnější roli, zatímco menší skupiny (farnosti, charitativní organizace, komunitní skupiny atd.) převezmou více odpovědnosti na místní úrovni, čímž se zajistí naplňování místních zájmů, ochrana a rozvoj specializací, jednotlivci budou mít příležitost k růstu a rozvoji a potřebným v komunitách se dostane vhodné podpory namísto plošných podpůrných opatření, která ve skutečnosti nemusí vůbec pomoci.

Současný systém autority shora dolů³⁹, přítomný v některých společnostech, může být platformou pro rozvoj schopnosti subsidiarity ve společnosti obecně. Je zřejmé, že v místních komunitách by byla potřeba vhodně rozvinout role a odpovědnosti, což lze zajistit prostřednictvím vzdělávacích nástrojů – od těch teoretických po stále více praktické. Při pomoci komunitám při integraci a zavádění podpůrných struktur pro potřebné by následně byla zásadní i praktická podpora

37 QA, 80.

38 Joseph A. Komonchak, ‘Subsidiarity in the Church: The State of the Question’, citováno in: Michael P. Moreland, ‘The Pre-history of Subsidiarity in Leo XIII’, *Journal of Catholic Legal Studies* 56, no. 1 (2018): 65, <https://scholarship.law.stjohns.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1162&context=jcls>.

39 Pokud je ve společnosti většina rozhodnutí obecně přijímána na státní úrovni, pak je subsidiarita velmi omezená a společnost je řízena shora dolů. Příklad z pozn. 33 je jasným příkladem závislosti občanů na svolení k jednání, spíše než toho, aby měli svobodu jednat, dokud nezasáhne stát. Tento systém státního povolení pro jednotlivce nejen že omezuje svobodu, ale také brzdí kreativní myšlení a adaptaci, což vede k určité závislosti na státu při řešení problémů – včetně toho, jak reagovat na nové a obtížné okolnosti. Jednotlivci vyčkávají, až problémy ve společnosti vyřeší někdo jiný, současně ovšem narůstá neloajálnost vůči autoritě, jak je ukázáno v pozn. 18.

sociálních pracovníků.⁴⁰

Takové nové přístupy by byly protiváhou vývoje modernity, který vedl k základním historickým a současným trendům, jako je standardizace a centralizace, poškozujícím místní komunity, zejména ve více venkovských oblastech. V nich jsou stále více ignorovány místní problémy, poškozovány místní kultury a místní ekonomiky jsou zatahovány do širších ekonomických rámců, což vede k jejich rozměňování. Kupříkladu v situaci, kdy se zavírají místní obchody, je potřeba více dopravy pro dojíždění do vzdálených supermarketů; supermarkety a další obchody v satelitních městech zase trpí rozvojem nákupních center a maloobchodních parků.⁴¹ Výsledná pracovní diaspora zapříčiní, že místní oblast ztrácí svou lokálnost a lidé časem ani neznají jména svých sousedů.⁴² Domov se stává pouze dostupným místem pro odpočinek mezi prací, socializací a volnočasovými aktivitami odehrávajícími se na jiných místech, takže rodiny ztrácejí integritu, zvláště když se mnoho dětí v dospělosti stěhuje pryč kvůli nedostatku příležitostí začlenit se do místní komunity a pomáhat jejímu rozvoji.

Tento trend způsobil, že v průběhu nedávných omezení mělo mnoho lidí jen minimální spojení se svými sousedy a ocitli se v izolaci. Zranitelní lidé, včetně seniorů a zdravotně postižených, stejně jako lidé s fyzickými nebo duševními zdravotními problémy a uzavřenější lidé měli horší přístup k nezbytným věcem, jako je jídlo, palivo atd. Pro lidi, kteří nebyli uvyklí interagovat s rodinnými příslušníky v rámci domácího prostředí, to nebyla vítaná přestávka od výzev světa: rodiny, které se běžně setkávají jen krátce ráno a večer, musely být najednou neustále spolu – možná s velmi živými dětmi v omezeném prostoru a bez přístupu k venkovnímu vybavení a dospělými, kteří si nevyvinuli dovednosti potřebné pro adekvátní zvládnutí takových situací. Ačkoli byl pro některé přístup k sociálním sítím užitečný, jejich nadměrné využívání se stává problematickým, zároveň ne každý tento přístup má nebo chce mít. Proto, když bylo zakázáno, co bylo přijato za společenskou normu – cestování, práce, škola, veřejná volnočasová zařízení apod. – zůstaly fragmenty domácích a místních komunitních uspořádání, které byly tak dlouho zanedbávány.

Prostřednictvím rozvoje subsidiarity ve společnostech a (znovu)rozvojem místních komunit díky činnosti komunitních skupin, farností nebo charitativních organizací, které jsou státem podporovány, umožněny a vhodně kontrolovány – hledáním zdravé rovnováhy mezi zaměřením dovnitř místní komunity a na prostor mimo ni – může být dosaženo růstu obecného dobra i důstojnosti jednotlivců: „Princip subsidiarity umožňuje každému převzít svou vlastní roli při léčení a osudu společnosti“⁴³. Při pohledu do budoucnosti mohou robustnější a starostlivější komunity reagovat a přizpůsobit se mnohem lépe, nastanou-li neočekávané problémy, jako např. viry či jiná narušení. Hranice komunity může být vytýčena na konci ulice, vesnice nebo městského bloku a podpora uvnitř tohoto rámce může být poskytnuta těmi, kteří mohou, těm, kteří ji potřebují. Během trvání omezení by mohli být lidé ohrožení nemocí v řízené izolaci a moci využívat sousedskou výpomoc se zajištěním potravin nebo sociálního kontaktu se zachováním nutného odstupu. Z toho plyne, že rozvíjením subsidiarity ve stabilnějších dobách jsou ti, kteří potřebují podporu, v rámci své

40 Srov. Jan Kaňák, 'Deskriptivní kvantitativní analýza podpůrných hovorů projektu #delamcomuzu a její implikace pro tři pojetí komunitní sociální práce', *Caritas et veritas* 12, 1 (2022): 175-177. <https://doi.org/10.32725/cetv.2022.013>.

41 Srov. QA, 79, kde je trend odebrání jednotlivcům a dávání komunitě srovnáván s odebráním menším organizacím a dáváním větším: jde o formu centralizace a lze ji vnímat sociálně-ekonomicky, protože dochází k zániku místních pracovních míst a normou se stává dojíždění do větších městských aglomerací. Problémů, které z toho pramení, je mnoho – od poškozování životního prostředí v důsledku zvýšené dopravy až po omezování účasti na životě místní komunity.

42 Např. ve Spojeném království: Lumley, 'One in 20 adults...'; ve Spojených státech amerických pak Russell Heimlich, 'Do You Know Your Neighbours?', *Pew Research Center*, 18. června 2010, <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2010/06/18/do-you-know-your-neighbors/>.

43 Francis, 'Pope Francis: Subsidiarity means everyone has a role in healing society', *Catholic News Agency*, 23. září 2020, <https://www.catholicnewsagency.com/news/45936/pope-francis-subsidiarity-means-everyone-has-a-role-in-healing-society>.

komunity již známi a v situaci příchodu nestabilních časů nikdo nezůstane izolován a v nouzi, tato adekvátní participace s sebou následně přináší rozvoj místních komunit.

Participace

Tato část se zabývá aktualizací teorií a učením: participace je aktivita umožněná subsidiaritou, kdy lidé jednají v rámci svých komunit. Ačkoli je tato část stručná,⁴⁴ je pro SUC nezbytná, protože je to činnost či akce osoby, která ve své komunitě uvádí teorii do praxe.

Pro účinné praktikování systému zahrnujícího určitou úroveň subsidiarity je nezbytná účast lidí, avšak modernismus předchozích staletí v mnoha ohledech povzbudil rostoucí individualismus, který v postmoderní době tak snadno vedl k tendencím izolovat se. Ty se mimo jiné projevují rozpadem rodin, větší mobilitou vedoucí k zániku rodinných vazeb a místních komunit a existenčními tématy, která jsou mimořádně podněcována médii a uměním. Tradiční pouta ve společnosti nelze účinně nahradit technologií, jako jsou sociální média, která mají své vlastní destruktivní tendence spojené s fenomény typu on-line šikana, trolling a rozšířený sexuální obsah, což dokonce vedlo k nárůstu sebevražd – zejména, avšak nikoli výhradně mezi mladými lidmi.⁴⁵ SUC však podporuje jiný typ účasti, který je nedílnou součástí subsidiarity:

„Charakteristickým důsledkem subsidiarity je participace (spoluúčast), která je podstatná v celé řadě aktivit, jejichž prostřednictvím občan jako jednotlivec nebo ve sdružení s jinými, přímo nebo skrze své zástupce přispívá ke kulturnímu, ekonomickému, společenskému a politickému životu občanské společnosti, k níž patří. Participace je povinností, kterou mají všichni vykonávat vědomě, odpovědně a s ohledem na společné dobro.“⁴⁶

Obecné dobro je křesťanský cíl, který dává vodítko k tomu, jak k účasti přistupovat, provádět ji a následně vyhodnotit. Je-li to v situačním kontextu v souladu se subsidiaritou, zaměřuje se na vztahy mezi jednotlivci a také mezi jednotlivcem a malou skupinou či komunitou. V situaci sociálního lockdownu přichází s dobrými úmysly a snaží se na místní úrovni prospět druhé osobě

44 To odráží stručnost příslušné části Kompendia pro tuto studii, protože sekce Kompendia o participaci se více zaměřuje na politickou participaci v demokracii. Přes svou relevanci a důležitost pro naše téma přesahuje tato oblast rámec předkládaného článku, který se více zaměřuje na sociální (a částečně i ekonomický) smysl místních komunit.

45 Zvláštním problémem sociálních médií obecně je to, že někteří uživatelé se „schovávají za klávesnici“, což může vést k agresi, šikaně nebo komunikaci způsobem, který by ve skutečných sociálních situacích nepoužívali, ačkoli některé studie zjistily, že někteří uživatelé získali on-line také pozitivní podporu. Srov. např. Rosemary Sedgwick, Sophie Epstein, Rina Dutta, and Dennis Ougrin, 'Social media, internet use and suicide attempts in adolescents', *Current Opinion in Psychiatry* 32, 6 (11/2019): 534–541, <https://doi.org/10.1097/YCO.0000000000000547>.

Pokud jde o souvislost mezi používáním sociálních médií a sebevraždnými tendencemi během restrikcí, bylo zjištěno její zvýšení mezi studenty: Jessica M. Haddad, Christina Macenski, Alison Mosier-Mills, Alice Hibara, Katherine Kester, Marguerite Schneider, Rachel C. Conrad, and Cindy H. Liu, 'The Impact of Social Media on College Mental Health During the COVID-19 Pandemic: a Multinational Review of the Existing Literature', *Current Psychiatry Reports*, 06. října 2021, 23(11):70, <https://doi.org/10.1007/s11920-021-01288-y>. Obecně platí, že přidružený problém přijímání neustále negativních zpráv může být pro mnohé vyvážen on-line podporou poskytovanou ostatními, jak je vidět v Xue Yang, Benjamin H. K. Yip, Arthur D. P. Mak, Dexing Zhang, Kam Pui Lee, and Samuel Yeung Shan Wong, 'The Differential Effects of Social Media on Depressive Symptoms and Suicidal Ideation Among the Younger and Older Adult Population in Hong Kong During the COVID-19 Pandemic: Population-Based Cross-sectional Survey Study', *JMIR Public Health Surveillance* 2021, 7(5), <https://doi.org/10.2196/24623>. Australská studie však zjistila, že ačkoli sociální média mohou pozitivně podporovat osoby se sebevraždnými sklony podmíněnými vnějšími událostmi, tedy zprávami o covidu-19, ti, kteří je podporovali, mohli sami pociťovat depresi a u některých se následně objevily sebevraždné sklony. To zdůrazňuje skutečnost, že uživatelé sociálních médií nejsou nezbytně vybaveni k řešení těchto problémů: Eleanor Bailey, Alexandra Boland, Imogen Bell, Jennifer Nicholas, Louise La Sala, and Jo Robinson, 'The Mental Health and Social Media Use of Young Australians during the COVID-19 Pandemic', *Int J Environ Res Public Health*, 19. ledna 2022, 19(3):1077, <https://doi.org/10.3390/ijerph19031077>.

46 KSNČ, 189 odkazující na *Gaudium et spes*, 75 a *Katechismus katolické církve*, 1913–1917.

nebo skupině. Prakticky to může být kontaktování sousedů, zejména starších nebo zranitelných osob, s přiměřenou nabídkou zajištění potravin, obstarání topení, vyprání prádla atd. A během lockdownu to znamená trávit trochu času sociálně, vykročit ze škatulky individualismu a vejít v kontakt s druhým, při respektování karantény a odstupu atd.

SUC uvádí, že „Participace na společenském životě není pouze jednou z nejvyšších aspirací občana, jenž je povolán k tomu, aby ve svobodě a odpovědnosti vykonával svou občanskou roli spolu s druhými a pro druhé [...]“.⁴⁷ Ve své lidskosti jsme povoláni k účasti, ale také k převzetí odpovědnosti v rámci naší komunity: osobní růst nastává a lidská důstojnost se rozvíjí, když se podílíme na „vhodně koncipované a řízené subsidiaritě, která slouží především k posílení práv, ale počítá také s přebíráním příslušných odpovědností“⁴⁸. To zahrnuje rozvíjení sociálních vazeb, přátelství, obstarávání potravinových a jiných zásob nebo distribuci toho, co je v komunitě potřeba v obtížné době. Ačkoli se těchto aktivit někteří během restrikcí do určité míry účastnili, musíme si položit otázku, zda nebyla podpora omezena na přátele, rodinu či spolufarníky a neopomněli jsme izolované nebo osamělé lidi z naší místně vymezené komunity.

Účast znamená dát to, co můžeme, těm, kteří to potřebují. To je také obsaženo v marxistickém hesle, které bylo téměř půl století opakovaně proklamováno půlkou Evropy – „Každý podle svých schopností, každému podle jeho potřeb“. Toto by však mělo být rozpoznáno jako křesťanský koncept, protože parafrázuje knihu Skutky apoštolů týkající se raného křesťanského společenství. Skutky dvakrát jasně zaznamenávají zkušenost rané církve v souvislosti s tímto tématem:

„Vytrvale poslouchali učení apoštolů, byli spolu, lámali chléb a modlili se. Všech se zmocnila bázeň, neboť skrze apoštoly se stalo mnoho zázraků a znamení. Všichni, kteří uvěřili, byli pospolu a měli všechno společné. Prodávali svůj majetek a rozdělovali všem podle toho, jak kdo potřeboval. Každého dne pobývali svorně v chrámu, po domech lámali chléb a dělili se o jídlo s radostí a s upřímným srdcem. Chválili Boha a byli všemu lidu milí. A Pán denně přidával k jejich společenství ty, které povolával ke spáse.“ (Sk 2,42–47)

„Všichni, kdo uvěřili, byli jedné mysli a jednoho srdce a nikdo neříkal o ničem, co měl, že je to jeho vlastní, nýbrž měli všechno společné. Boží moc provázela svědectví apoštolů o vzkříšení Pána Ježíše a na všech spočívala veliká milost. Nikdo mezi nimi netrpěl nouzi, neboť ti, kteří měli pole nebo domy, prodávali je a peníze, které utržili, skládali apoštolům k nohám. Z toho se rozdávalo každému, jak potřeboval. Také Josef, kterého apoštolové nazvali Barnabáš – to znamená ‚syn útěchy‘ – levita původem z Kypru, měl pole, prodal je, peníze přinesl a položil před apoštoly.“ (Sk 4,32–37)

Je nezbytné mít na zřeteli – zejména při vysvětlování SUC lidem ve společnostech majících zkušenost s komunismem – že rozdílů mezi marxistickým makrosystémem a křesťanským mikrosystémem je hned několik, včetně velikosti a rozsahu, záměrů, osobní/sociální vazby a samozřejmě křesťanské lásky a služby (caritas, diakonie) a především Boha samotného; zabrání se tím nechtěnému vyvozování špatných závěrů skrze částečnou podobnost těchto myšlenek, které by mohlo

47 KSNC, 190.

48 Benedict XVI, *Caritas in veritate*, Holy See, 29. června 2009, 47, https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/en/encyclicals/documents/hf_ben-xvi_enc_20090629_caritas-in-veritate.html. (Dále referováno jako CV.)

vést k automatickému odmítnutí idejí SUC. Raná církev žila viditelným způsobem dvojí Kristovo přikázání – milovat Boha a bližního, což je v kontrastu s nechvalně proslulou marxistickou kariaturou náboženství coby oblíbeného opiátu.

V malé komunitě vesnice, městské oblasti nebo farnosti získávají ti jednotlivci, kteří převezmou odpovědnost za participaci, zároveň určitou autoritu, žijí v komunitě a snáze nesou společenskou zodpovědnost – jak sami za sebe, tak za ostatní. Existuje-li určitá vzdálenost – v prostorovém nebo společenském smyslu – mezi těmi, kdo jsou vybaveni potřebnými schopnostmi, a těmi, kdo mají potřeby, začnou se projevovat problémy: v zásadě jsme společenské bytosti stvořené (ideálně) k lásce. Můžeme sice projít kolem zraněného muže bez povšimnutí, nebo mu můžeme poskytnout pomoc, ale jedině tím, že se s ním setkáme jako s lidskou bytostí, mu můžeme skutečně pomoci. Samozřejmě i ti, kteří nejsou přímo aktivní, se mohou zapojit poskytováním posily a podpory aktivně pomáhajícím – prostřednictvím rad, finanční podpory, sociálních kontaktů a modliteb. V každém společenství nalezneme různé role dle potřeb, schopností atd.; jako v rané církvi s apoštoly i jáhni, biskupové a kněží i aktivní laici zastávají mnoho rolí.⁴⁹ Dnešní církev může na tento model nahlížet jako na příklad a poněkud si jej přizpůsobit, aby sehrál nedílnou roli v rozvoji místních společenství, protože je již založen na myšlence lásky (včetně lásky k bližnímu) a služby. Dokument II. vatikánského koncilu *Apostolicam Actuositatem* (AA; např. 13, 24) může aktivním věřícím nabídnout inspiraci při zahájení křesťansky motivované činnosti v místním společenství, aby sloužili a byli svědky víry. Výslovně vyzývá laiky „osvojit zásady a závěry sociální nauky tak, aby se stali schopnými jednak svým dílem přispívat k rozvoji nauky, jednak její zásady správně aplikovat na jednotlivé případy“ (31b). Neboť bez dobrých úmyslů v subsidiárním kontextu existuje nebezpečí rozpadu do systému podobnému těm, kde se komunistická biblická parafráze používá k zakrytí korupce a vlastních zájmů, když silní převezmou moc nad ostatními.⁵⁰ Jinak vyjádřeno, jako v každém systému, ti, kdo hledají zisk nebo odměnu, dříve nebo později způsobí určitou míru korupce.

Pro naplnění záměrů SUC a zamezení vykořisťování systému je nutné zajistit „Překonávání kulturních, právních a společenských překážek, které se často stavějí do cesty sdílené participaci občanů na osudech vlastní společnosti, vyžaduje práci v oblasti informační a výchovně-vzdělávací“.⁵¹ Prostřednictvím vzdělávání tak mohou mnozí lidé nabýt zpět pro sebe slova Skutků, sdílet nauku SUC a mít prospěch z výhod společné práce na jeho rozvoji, to vše díky společnému účelu: solidaritě.

Solidarita

Zatímco subsidiarita utváří prostředí komunity a participace znamená jednotlivce, kteří se jí účastní, solidarita je tmelem, který utváří soudržnost a propůjčuje komunitním interakcím jasný morální prvek.

Již od prvních odstavců sekce Solidarita v Kompendiu propojuje jednotlivce s komunitou a zdůrazňuje „bytostně společenskou povahu lidské osoby, rovnost všech lidí co do důstojnosti i před právem, společné putování jednotlivců i národů směrem k stále vědomější vzájemné jednotě“.⁵² Dokument pochopitelně zasazuje důležitost solidarity do rámce stále se zvětšujících vzdáleností ve vztazích, které naše technologicky založená společnost umožňuje. Nicméně, stejně jako v naší

49 Srov. Ef 4,11; 1K 12,7–11,28.

50 Srov. KSNC, 191.

51 KSNC, 191.

52 KSNC, 192.

nedávné zkušenosti, v situaci zásadního zásahu do života společnosti platí takové hodnoty o to více na mezzourovni, v našich místních komunitách. Úkolem křesťanů – kteří již zakoušejí ve farnostech určitou míru sounáležitosti – je tedy jít příkladem a podporovat druhé v rozvíjení solidarity, jedná se o sociální úkol i o formu evangelizace příkladem zároveň.

SUC vysvětluje, že je zapotřebí více než jen propojení v sociálně-politicko-ekonomických termínech: „Nové vztahy vzájemné závislosti mezi lidmi a národy, které jsou vlastně určitými formami solidarity, se musí proměňovat ve vztahy tíhnoucí k opravdové eticko-sociální solidaritě“⁵³. Uvádí, že více než standard „rozdělení majetku a odměny za práci“⁵⁴ je žádoucí, s odkazem na Katechismus (KKC/CCC), aby bylo zjevné, že „Solidarita [...] má dva vzájemně se doplňující aspekty: je to *sociální zásada* i *mravní ctnost*“.⁵⁵ Jednoduše řečeno, KKC uznává, že pouze na základě spolupráce různých skupin (chudých, bohatých, zaměstnavatelů, zaměstnanců...) mohou existovat řešení sociálně-ekonomických problémů, podpořená duchovní solidaritou a uznáním lidské důstojnosti.⁵⁶ Tato řešení lze převést do kompetence zdravých a schopných členů komunity, kteří jsou vybaveni přístupem ke zdrojům a schopnostmi organizovat je na místní úrovni.

Cílem musí být vývoj takového systému disponujícího zvyšující se účinností a dosahem. Musí být otevřený všem, aby se mohli zapojit, bez ohledu na víru nebo denominaci, a tak být prostředkem k ukazování neodmyslitelné dobroty křesťanství: evangelizace prostřednictvím činů a příkladů. A obdobně, aby křesťanský prvek nezůstal pouze na poli teorie, nýbrž byl zřejmý jak na počátku, tak i v dlouhodobém rámci, musí být naprosto zřetelná morální ctnost solidarity. Toho lze dosáhnout pouze jasnou strukturou a zásadami, protože musí být „překonány *struktury hříchu*“, které ovládají vztahy mezi osobami a národy“.⁵⁷ K tomu, aby byla solidarita více než jen pomíjivá laskavost, která sklouzne do hájení osobních zájmů, pocitu vlastní důležitosti a ke klikům vedoucím k rozlišování na „my a oni“, musí být počáteční charita a služba prokazovaná těmi, kdo zakládají a realizují podporu místní komunity, transparentně strukturovaná a prováděná z pohnutek lásky a služby – křesťanské caritas a diakonie.

I když je to ve své podstatě křesťanské, křesťanský „uzavřený obchod“ by byl pouze jinou verzí elitářství, která by bránila důležitému prvku caritas a diakonie: jsme povoláni milovat bližního, nejen křesťanského bližního. Benedikt XVI. uvádí, že „zvláštním projevem lásky a hlavním kritériem bratrské spolupráce věřících a nevěřících je nepochybně zásada subsidiarity, výraz nezcizitelné lidské svobody“.⁵⁸ A protože plody takové spolupráce se ostatním ukazují v pasivní evangelizaci, je také důležité – jak zdůrazňuje Písmo a II. vatikánský koncil⁵⁹ – pro zúčastněné křesťany, aby byli připraveni lidem zájímajícím se o toto učení pomoci s porozuměním toho, na čem – a na kom – je SUC založeno.

Neboť je naprosto zřejmé, že toto učení je zcela odlišné od pouhé sociální politiky. SUC popisuje a rozvíjí zásadovost či stálost zakořeněnou v lásce takto:

„Solidarita je také pravou a skutečnou mravní ctností. Není to tedy jen prchavý soucit nebo povrchní dojetí nad zlem, týkajícím se mnoha blízkých nebo vzdálených osob. Naopak, je to *pevná a trvalá odhodlanost* usilovat o *společné blaho* neboli dobro všech

53 KSNC, 193.

54 CCC, 1940.

55 KSNC, 193, odkazující na CCC, 1939–42.

56 Srov. CCC, 1939–48.

57 KSNC, 193.

58 CV, 57.

59 Srov. 1Pt 3,15; *Dignitatis humanae*, 14 (dále jako DH). Podrobněji v další kapitole.

a jednoho každého, protože *všichni* jsme zodpovědní za *všechny*.“⁶⁰

Kvůli zamezení skepticismu nebo dokonce cynismu co do motivů nesmí prezentace caritas a diakonie na místní úrovni přinášet žádný osobní prospěch nebo užitek kromě práce na naplňování křesťanské identity skrze postoj víry, naděje a lásky v Krista a lásky k druhým. Mělo by být totiž zřejmé, že činy solidarity se vykonávají, protože právě ony jsou těmi správnými činy: „Solidarita se dostává na úroveň základní *společenské ctnosti*, protože patří do oblasti spravedlnosti“⁶¹. Jistě, je to základní součást křesťanské identity: „Solidarita s trpícími a služba těmto lidem je jedním z typických výrazů křesťanské spirituality“⁶².

Pokud jde o přístup, je důležité, aby křesťan ukázal a dokázal vysvětlit, že SUC není ani přechodné, ani rychlé řešení a rozhodně není evangelizačním tahem. Křesťan nesmí působit nijak invazivně či náročně. V naslouchání potřebám druhých může křesťan ukázat spíše svou lásku k druhému než touhu realizovat své vlastní hodnoty a očekávání od druhých. To samozřejmě zahrnuje nulová očekávání co do náboženského obrácení nebo aktivity. Mělo by to být spíše vyjádřením skutečnosti, že víra vede k vyšší lásce. Je to tak, protože solidarita

„je ctnost zaměřená jedinečným způsobem ke *společnému dobru*, a k „úsilí o dobro bližního v ochotě a v duchu evangelia „zapřít sám sebe“ pro druhého, místo abychom ho zneužívali; „sloužit mu“, místo abychom ho utlačovali pro vlastní prospěch (srov. Mt 10,40–42; 20,25; Mk 10,42–45; L 22,25–27)“.⁶³

Z dlouhodobějšího pohledu je velice důležité po naplnění bezprostředních a nejvíce naléhavých potřeb a po stabilizaci situace potřebných náležitě i nadále rozvíjet pomoc a podporu, aniž by došlo ke ztrátě odhodlání pomáhat lidem v místní komunitě a vůči uplatňování křesťanských ctností, které stály na počátku charitativních činů. Dále je pro křesťana důležité solidní filozofické povědomí o integrální potřebě solidarity, aby byl schopen vysvětlit její nezastupitelnou roli pro růst lidstva jak na místní, tak i na širší úrovni:

„Poselství sociální nauky církve ohledně solidarity zdůrazňuje skutečnost, že existují těsné vazby mezi solidaritou a společným dobrem, solidaritou a univerzálním určením statků, solidaritou a rovností lidí a národů, solidaritou a mírem ve světě.“⁶⁴

Potřeba pokorného přístupu – křesťanského ideálu (ve světě, nikoli ze světa) – je pak zdůrazněna v SUC následovně: „Princip solidarity vyžaduje, aby lidé naší doby v sobě více pěstovali vědomí, že jsou dlužníky společnosti, jejíž jsou součástí.“⁶⁵ Tento postoj je vysvětlen a ukazuje, že musí být uznána naše závislost na strukturách a podpoře poskytované společností. Lidé vděčí společnosti za „nedělitelné a nepostradatelné dědictví, jímž je kultura, vědecké a technologické poznatky,

60 KSNC, 193, odkazující na Jana Pavla II. a jeho encykliku *Sollicitudo rei socialis*, 17, 39, 45.

61 KSNC, 193.

62 Helena Machulová, 'The Christian Roots of the Philanthropic Concept of Social Work', *Caritas et veritas* 9, no. 2 (2019): 32, <https://doi.org/10.32725/cetv.2019.022>.

63 KSNC, 193, odkazující na různé dokumenty Jana Pavla II.

64 KSNC, 194.

65 KSNC, 195.

materiální a nemateriální statky, všechno to, co je plodem lidské zkušenosti“⁶⁶. Mimoto je křesťanskou odpovědností podílet se na solidaritě, abychom v tomto duchu pokračovali a zajistili tuto – a dokonce ještě lepší – stabilitu pro příští generace. V časech omezení to tedy znamená využívat stávající zdroje a systémy – komunikace, distribuce, spolupráce – podle aktuální situace a způsobem, který bere v potaz virové nebezpečí a zároveň zprostředkovává co nejlepší péči o místní komunitu.

Kompendium (KSNC) také udává dlouhodobé směřování rozvoje, protože rozkrývá teologický základ solidarity, čímž ji rozvíjí jako důležitý sociální narativ a diametrálně ji – pro lidi mající osobní zkušenost s komunistickou mocí – odlišuje od světských pokusů, jako např. Marxova „Každý podle svých schopností, každému podle jeho potřeb“. Nejvyšším příkladem solidarity je Ježíš Kristus – „*Bůh-s-námi*“ – který se s námi spojil a skrze milost nám dává naději na a možnost ke „stále vznešenějším a osobnějším formám sdílení“.⁶⁷ Článek 196 zdůrazňuje, že bez ohledu na to, jak silně společnost postrádá dobro, v Kristu lze tento nedostatek překonat.

Je tedy zřejmé, že během platnosti sociálních restrikcí je možná implementace organizačního systému, kdy každá místní komunita (vesnice, ulice, městský blok) zajišťuje podporu svých členů, kteří volí izolaci, vzdělávání dětí a pomoc potřebným prostřednictvím subsidiární organizace, aktivní participace, to vše sjednocené na základě solidarity. I když k tomu může dojít v době krize – lockdown způsobený virem, ekonomické potíže, přírodní katastrofa, válka – postupem času se buď zmenší společný účel, nebo zeslábné vnímání potřeby participovat bez hlubší solidarity;⁶⁸ odpovědnost klesá na osobní úrovni. Je tedy zřejmé, že je zapotřebí porozumění obecnému dobru, a pro křesťany je impulsem služba a láska v Bohu (diakonie, caritas).

Pochopením teologického základu pravé solidarity se můžeme vyhnout neúspěchu jakéhokoli světského pokusu o soudržnost společenství, který se rozpadne v hájení vlastních zájmů a snaze získat moc, jak bylo vidět v historii a zejména v minulém století. Papež Benedikt XVI. varuje před takovou nerovnováhou: „Zásada subsidiarity musí zůstat v těsném spojení se zásadou solidarity a naopak. Subsidiarita bez solidarity totiž upadá do sociálního partikularismu, zatímco solidarita bez subsidiarity sklouzává do paternalistického sociálního systému, který poníží toho, kdo je v nouzi.“⁶⁹ Aby se subsidiarita, participace a solidarita úspěšně rozvíjely – v rámci místní komunity, i za jejími hranicemi – je nutné, aby sociální učení církve, včetně teologických prvků, bylo náležitě prozkoumáno a sdíleno, což vyžaduje přípravu a vzdělání v učení církve v těchto a souvisejících tématech.

Příprava a realizace

Tři předchozí oddíly se zabývají třemi klíčovými prvky SUC: výhody určité formy subsidiarity ve společnosti jsou jasné, ale vyžadují účast lidí a solidaritu, aby je spojily pod společným účelem. Jsou to myšlenky, dokonce ideály, které nelze v této době ve společnosti široce realizovat, či dokonce propagovat, protože společnost obecně na takové myšlenky není z nejrůznějších důvodů ani připravena, ani jim není otevřena. Bez důkladné přípravy by je nebylo možné realizovat, a zda

66 KSNC, 195.

67 KSNC, 196.

68 Sociální média, sama o sobě pomíjí, byla na začátku restrikcí svědkem vzniku mnoha podpůrných skupin, které však nemají bez pevných základů dlouhého trvání: „Early evidence suggests that highly flexible, volunteer-driven operations have had a better chance of succeeding in places where trust was already high and networks robust.“ [První důkazy naznačují, že vysoce flexibilní operace postavené na entuziastických dobrovolnících měly větší šanci uspět v místech, kde důvěra byla již vysoká a sítě robustní.] In: Natalia Banulescu-Bogdan, and Aliyyah Ahad, 'Solidarity in Isolation? Social cohesion at a time of physical distance', *Migration Policy Institute*, no. 7 (2021): 11. https://www.bosch-stiftung.de/sites/default/files/publications/pdf/2022-02/mpie_integration-futures_social-cohesion-covid.pdf.

69 CV, 58.

by se daly skutečně prakticky široce využít, to se ukáže teprve s časem. Předchozí kapitoly, které se zabývají prozkoumáváním teoretických aspektů, však mohou přispět k dílčím přípravám a diskusím o tom, jak mohou farnosti, charity a aktivní věřící obecně využít SUC k rozvoji soudržnosti místní komunity.

Je také zřejmé, že implementace na místní úrovni nebo rozvoj existujících příkladů by alespoň do určité míry, jak je vidět výše, prospělo sociální soudržnosti na místní úrovni se zaměřením jak na obecné blaho, tak na lidskou důstojnost. Ovšem v praxi – ať už ve specifických akutních kritických situacích, jako jsou sociální restrikce, nebo trvaleji v širší společnosti – by to byl nemalý úkol. Dále, izolované a sporadické pokusy vyvinout takové systémy budou spíše považovány za výstřední selhání a jakýkoli úspěšný příklad by mohl být snadno klasifikován jako jedinečný ve své situaci a příliš obtížně napodobitelný s malou šancí na úspěch. Neměli bychom však ztrácet naději, jak jasně poukazuje Písmo i II. vatikánský koncil.

K nastolení příznivých podmínek pro vhodnou implementaci významných konceptů jsou nezbytné tři prvky: situace navozující postoj otevřenosti vůči změně, zajištěná příprava pro porozumění změně a lidé, kteří změnu provedou. To platí pro jakoukoli změnu, od menší po větší. Nedávná omezení jsou jistě situací, která si žádá změnu zejména na místní úrovni. A přestože příprava na přímou implementaci změny není připravena, nedávné události představují příležitost k rozvíjení nápadů a šíření nauky SUC s cílem zajistit lepší připravenost na jakékoliv podobné situace v budoucnu. Proto je důležité, aby nejrozličnější skupiny začaly rozvíjet teoretické i praktické aspekty, dokud mají zkušenosti z doby restrikcí v živé paměti. I když zde voláme po rozvoji aktivit, skupin a myšlení v souladu s SUC ve farnostech a diecézích, podrobnosti o možnostech tohoto rozvoje přesahují rámec našeho příspěvku.

Pro rozvoj porozumění SUC a vhodnou přípravu lidí na zavádění změn je důležité rozpoznat výzvy obsažené v Písmu a výstupech II. vatikánského koncilu k tomuto tématu. Různé výzvy jsou adresovány skupinám – duchovním, aktivním laikům, akademikům, aby pomohli lidem připravit se, učit se o své víře a rozvíjet její porozumění, včetně toho, co by vedlo k hledání vhodných způsobů implementace SUC v jejich komunitách (AA, 31b). To zahrnuje jak důležitost sdílení myšlenek SUC mezi spoluvěřícími, tak také schopnost je efektivně vysvětlit těm, kteří nejsou obeznámeni s křesťanskými myšlenkami či terminologií.

Sdílení křesťanských myšlenek je požadováno v Písmu, koncilních dokumentech a různých encyklikách, včetně hledání způsobů, jak rozvíjet jejich přítomnost ve společnosti (jako součást přístupu II. vatikánského koncilu *aggiornamento*, tj. aktualizace, zesoučasnění), aby se křesťané mohli podílet na světě.⁷⁰ Pokud jde o vzdělávání věřících, koncilní *Gravissimum educationis* (GE) uvádí, že „při vědomí svého povolání, ať si [věřící] zvyknou jednak vydávat svědectví o své naději (srov. 1 P 3,15), jednak napomáhat ke křesťanskému uspořádání světa“⁷¹. Katolíci jsou proto povoláni nejen být ve světě, ale také se podílet na jeho „křesťanském uspořádání“, což prakticky odpovídá rozvoji SUC.

Část Písma, na kterou se odkazuje výše v GE 2, se týká interakcí, které jsou nedílnou součástí rozvoje křesťanských myšlenek ve světě:

„... Buďte vždy připraveni dát odpověď každému, kdo by vás vyslyšel o naději, kterou máte, ale číňte to s tichostí a s uctivostí. Když jste vystaveni pomluvám, zachovávejte si dobré svědomí, aby ti, kteří hanobí váš dobrý způsob života v Kristu, byli zahanbeni.“

⁷⁰ Srov. *Gaudium et spes*, 43 (dále jako GS).

⁷¹ GE, 2.

(1 P 3,15–16)

Podobně je to uvedeno v dokumentech II. vatikánského koncilu:

„... ať všude ve světě [všichni Kristovi učedníci] vydávají svědectví o Kristu a těm, kdo se na to ptají, ať zdůvodňují, proč mají naději na věčný život.“⁷²

„Vždyť přece učedník má ke Kristu učiteli vážnou povinnost, aby pravdu od něho přijatou stále plněji poznával, věrně hlásal a statečně hájil, ovšem s vyloučením prostředků, které odporují duchu evangelia.“⁷³

Pokud jde o význam těchto slov a jejich použití, musíme vzít v úvahu několik prvků. Za prvé, výzva zní, že bychom měli být vždy připraveni, což zahrnuje vzdělání, formaci člověka a osobní připravenost sdílet. Za druhé, výraz „hájit“ je zde přeložen z *apologia* (z čehož máme apologetiku), což lze přeložit i jako „odpovědět, dát důvod nebo reagovat“; tzn. „vysvětlit“. Za třetí, tato odpověď je určena pro toho, kdo se ptá – ať už přímo, či nepřímo – proč má křesťan naději, tedy kdo se ptá na jeho víru. Proto lze první část Petrova citátu zkrátit na: buďte vždy připraveni vysvětlit, proč máte naději v křesťanství. Na druhou část se lidé v průběhu staletí zaměřovali méně, což vedlo k určitému negativnímu vnímání apologetiky. V poslední době však dochází k výrazné změně chápání, které lze parafrázovat takto: číňte tak láskyplně, křesťansky,⁷⁴ což je důležité pro rozvoj solidarity. Existuje samozřejmě možnost, že ostatní budou klást otázky o víře, a to buď v pozitivním smyslu uznáváním plodů a kladením dotazů po zdroji, nebo v negativním smyslu obviňováním věřících ze snahy prosazovat náboženskou agendu – schopnost zvládnout takové rozhovory informovaným a dobrým způsobem je proto také důležitá.

Silná slova koncilu – „vážnou povinnost“, „statečně hájil“, „ať ... vydávají svědectví“ – naznačují důležitost křesťanské komunikace, která je přiměřeně robustní a zároveň vedená v křesťanském duchu (vydávat svědectví ve skutečích, jednat v souladu s duchem evangelia). Zde by však pozornost měla být již od počátku zaměřena na výše uvedenou výzvu DH, aby křesťan „pravdu od něho přijatou stále plněji poznával“, což odráží první část Petrovy výzvy. Abychom se mohli na sdílení SUC připravit, je nutné rozvinout vlastní porozumění, umět vysvětlit myšlenky a umět tak učinit klidně a mírumilovně. To vyžaduje vzdělání a přípravu, o kterých koncil hovoří v GE a AA 28–32. Nejprřednějšími vzdělavateli jsou samozřejmě rodiče – „[rodiče] mají velmi přísnou povinnost je vychovávat. Proto mají být uznáváni za jejich první a hlavní vychovatele“ (GE 3) – kteří by se sami měli učit o církevní nauce, aby pomáhali dlouhodobému, vícegeneračnímu chápání SUC. Druhými vzdělavateli jsou obvykle učitelé, kteří také potřebují být vyškoleni, aby předávali církevní učení – je třeba začlenit je do sociální výchovy, dějepisu, náboženské výchovy, ekonomie atd., přinejmenším na katolických školách. Zatřetí, duchovní mohou významně přispět k povědomí a porozumění věřících prostřednictvím homilií, farních katechezí a samozřejmě uskutečňováním těchto myšlenek v charitativních a společenských aktivitách.

Na jiném místě koncilní dokument o biskupech uvádí, že „Tuto nauku mají [biskupové] také chránit tím, že učí věřící, jak ji hájit a šířit“⁷⁵, což se v kombinaci s koncilním „aby [věřící] bojovali

72 *Lumen gentium*, 10.

73 DH, 14.

74 Toto zkoumá Stuart Nicolson, „The Field of Apologetics Today: Responding to the Calls of Scripture and the Second Vatican Council“, *The Heythrop Journal* LIX, no. 3 (05/2018): 411, 421.

75 *Christus Dominus*, 13.

za víru, která jim byla jednou provždy svěřena“⁷⁶ nápadně podobá výzvě Písma „abyste zápasili o víru, jednou provždy odevzdanou Božímu lidu“ (Ju 3). V reakcích biskupů na restriktce zavedené v souvislosti s virem byla věnována velká pozornost dodržování společenských a právních pravidel dotýkajících se účastníků mší, to znamená následování společnosti a opakování poselství sekulárních vůdců namísto vnášení pohledu církve do obecného narativu. Nedávné události byly příležitostí k uplatnění učení církve o sociální nauce, ale pozornost se až na několik výjimek omezovala víceméně na charitativní výzvy a rady k duševnímu zdraví.⁷⁷ I když jsou tyto aspekty důležité, byla to i příležitost pro výuku prostřednictvím homilií, školení a kurzů o významu SUC a o tom, jak je aplikovat na místní úrovni. Další možné iniciativy by mohly usilovat o rozvoj skupin na místních úrovních ve spolupráci se sekulárními autoritami a pracovníky v sociálních službách s cílem založit a provozovat místní podpůrné skupiny a sítě zaměřující se na rozvoj porozumění a skutečné podpory týkající se subsidiarity, participace a solidarity, krátkodobé i trvalejší. Pokud jde o akademiky, *Gaudium et spes* (GS) 62 popisuje jejich důležitou roli při rozvíjení způsobů sdělování křesťanského poselství, které zahrnuje SUC:

„... Pro teology je to navíc pobídka, aby – při zachování metod a požadavků vlastních teologické vědě – neustále hledali přiměřenější způsob, jak podávat lidem své doby křesťanskou nauku...“

„... protože něco jiného je sám poklad víry neboli pravdy víry a něco jiného způsob, jímž jsou vyjadřovány...“

„V pastoraaci je třeba dostatečně brát na vědomí a používat nejen teologické zásady, nýbrž i objevy světských věd, především psychologie a sociologie, aby i věřící byli vedeni k ryzejšímu a zralejšímu životu víry.“⁷⁸

První citát GS vyzývá teology, aby zlepšili způsob, jakým je doktrína sdělována v současné době. V našem kontextu vyzývá k otevřenosti v šíření sociálního učení církve, připravenosti reagovat a vysvětlovat SUC křesťanským způsobem a rozvíjet vhodnější způsoby, jak jej mají věřící studovat a rozvíjet se jako křesťané ve světě. Druhý citát zdůrazňuje, že i když učení církve existuje, je třeba dbát na způsoby, jakými je sdělováno křesťanům a následně světu, což pro toto téma znamená, že bohatství SUC je třeba se naučit, sdílet jej a vhodně implementovat bez (de)selekce konkrétních prvků. Třetí část připomíná katolíkům, aby sdíleli znalosti a myšlenky se sekulárními lidmi a sekulárním myšlením v dialogu, což napomáhá realizaci a zároveň přitahuje ostatní k myšlenkám církve. Toto sdílení s druhými – věřícími nebo nevěřícími, tedy v jistém smyslu katechetické nebo evangelizační – musí obsahovat tři prvky zmiňované ve výše uvedených citátech z Písma a koncilních dokumentů: připravit se učním, komunikovat a činit tak láskyplným křesťanským

76 *Dei Verbum*, 8.

77 Srov. např. 'Coronavirus (COVID-19)', The Catholic Church Bishops' Conference of England and Wales, citováno dne 11. 03. 2022, <https://www.cbcew.org.uk/coronavirus/>. Zatímco Caritas Social Action Network (CSAN) vytvořila plánovací šablonu dostupnou na: <https://www.cbcew.org.uk/wp-content/uploads/sites/3/2020/03/CSAN-SVP-Pandemic-planning-template.docx>, CSAN spolu se Společností sv. Vincence z Pauly vytvořily Pandemic Response Toolkit [Set pro pandemickou reakci], který nabízí řadu rad, modliteb a úkolů, při kterých mohou dobrovolníci pomáhat lidem s různými potřebami, jako je nakupování, venčení psů a sociální kontakt osobně nebo telefonem.

78 GS, 62.

způsobem. Všechny tři jsou důležité, abychom se vyhnuli jak příliš rázné a autoritářské komunikaci, tak i nepřipravenosti a přehnané zdvořilosti, což by omezilo schopnost správně sdělovat církevní učení a důvod víry a naděje. Dialog by proto měl být zahájen se skutečným a úplným apologetickým přístupem: sdělovat křesťanství křesťanským způsobem; předkládat, ne ukládat.⁷⁹ Akademická činnost zaměřená na SUC je zásadní pro rozvoj jeho přítomnosti v myslích lidí, a to prostřednictvím vědeckých, ale i populárněji pojatých publikací, dále besed a přednášek otevřených veřejnosti (např. v rámci univerzity třetího věku) a výukou, např. obsah kurzu, který by byl uzpůsobený využít nedávné sociální restriktce jako kontext, v němž lze SUC prozkoumat jako křesťanskou alternativu k sekulárním řešením. Zejména v akademických oblastech, jako je vzdělávání a studium sociální práce, stejně jako pastorační studia, katechetika a formace duchovenstva, může existovat pevnější platforma pro SUC, aby se stalo součástí širšího narativu. Při takovém vývoji může dialog s nekřesťanskými akademiky v sekulárních oblastech stále více zahrnovat koncepty SUC týkající se například duševního zdraví a osobních a ekonomických dopadů celostátních lockdownů atd. Následně s rostoucím povědomím o SUC na místní úrovni budou křesťané zapojení do politiky a správy státu stále více povzbuzováni k tomu, aby dále reflektovali SUC a jeho vztah k „vyšším“ úrovním.⁸⁰

Sdílení a rozvíjení myšlenek SUC je proto důležité jak pro věřící coby součást jejich vlastní křesťanské cesty, tak i pro místní komunity, které mohou těžit z jiné či více zacílené perspektivy, která si cení důstojnosti a obecného blaha. Pro efektivní sdílení a implementaci myšlenek SUC je důležité připomenout biblickou a koncilní výzvu, abychom byli připraveni zapojit se a reagovat křesťanským způsobem. Tím je podáváno křesťanské svědectví, které může pomoci druhým k větší otevřenosti křesťanskému poselství způsoby, které by byly jinak buď omezené, nebo zcela nemožné.

Závěr

Mnozí lidé byli při nedávných restrikcích spojených s virem, zejména během celostátních lockdownů, vystaveni různým druhům a různé míře strádání, v mnoha případech mohlo dojít ke zmírnění těchto nepříznivých situací, příp. se jim mohlo dokonce zcela zabránit, pokud by existovala vyšší sociální soudržnost v rámci místních komunit. Tento článek zkoumal myšlenku, že pokud by ještě před omezeními existovala v místní komunitě větší soudržnost – dohlížení na sousedy, oslovování osamělých, zajišťování potravin a dalších nezbytných věcí pro všechny členy komunity, asistence se vzděláváním atd. – ti, kteří náhle měli nadbytek času, mohli pomoci potřebným ve svém okruhu, a tak rozvíjet místní obecné blaho a lidskou důstojnost každého člověka. Text navrhuje, že izolace místních komunit od sebe (tam, kde by to bylo realizovatelné) namísto jedinců za zdmi domácností by mohla zlepšit naplňování životních potřeb těchto lidí. Aktivní věřící jsou vyzváni, aby zvažovali ve své lokalitě, jak mohly být tyto myšlenky implementovány či vylepšeny během restrikcí a jak by mohly být efektivně využity v obecnějších dobách.

Je důležité, abychom se poučili z nedávných zkušeností, které poukázaly na nedostatek existence místních komunit na mnoha místech napříč současnými společnostmi. Proto tento článek vyzývá

79 John Paul II, *Redemptoris missio*, 07. prosince 1990, https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_07121990_redemptoris-missio.html, 39.

Oficiální anglický text *Redemptoris missio* uvádí „The Church proposes; she imposes nothing“, tedy „Církev předkládá; neukládá nic“. Oficiální český text uvádí „Církev předkládá, ale neutiskuje“. Pozn. překladatele.

80 Toto je popsáno v sekci *Participace* (190–191) *Kompedia*, zmíněno je rovněž v AA, 11, ale podrobnější studium by přesáhlo rozsah tohoto článku.

k vyšším aktivitám co do studia, reflexe a sdílení tří prvků katolické sociální nauky – subsidiarity, participace a solidarity – které mohou nabídnout alternativní myšlenky a přístupy, např. ony zmíněné výše ve článku. Snahou o rozvoj místních komunit s odpovědností na co možná nejnižším stupni a podporou participace těch, kteří jsou jí schopni ze správných důvodů – ze solidarity, pro obecné blaho – lze zvýšit soudržnost místní komunity. Při implementaci prvků nauky SUC mohou sehrát důležitou roli farnosti, charitativní organizace a místní skupiny obecně. To by mohlo prospět zejména venkovským oblastem, které ztratily svou formu a charakter v důsledku současné centralizace ve společnostech, ale také městským lokalitám, kde má mnoho lidí jen nepatrný vztah ke svým sousedům – skutečně by se obecně mohla více rozvíjet soudržnost místní komunity.

Současná společnost však není připravena přijmout křesťanské sociální myšlenky a není jasné, do jaké míry by mohly být prakticky realizovány. Obecně platí, že Písmo a církve, včetně dokumentů II. vatikánského koncilu, vyzývají věřící ke studiu církevního učení (jak je konkrétně uvedeno v AA 31). Sdílením, promyšlením a zahájením implementace nebo rozvoje stávající činnosti založené na SUC na místní úrovni mohou farnosti, diecéze, duchovenstvo a aktivní laici zkoumat způsoby, jak je využít i k pomoci druhým, a nabídnout tak křesťanské svědectví. Pro správné využití myšlenek je nutno o SUC diskutovat, sdílet jej a vést širší bádání, nejprve mezi aktivními věřícími a poté i mezi ostatními; tři výše uvedené oddíly o prvcích SUC by mohly tomuto účelu posloužit. Takovým přístupem je odpovědět na výzvu Písma a koncilu k připravenosti na základě rozvinutého porozumění, abychom se mohli účinně zapojit do dialogu a vhodně reagovat na otázky týkající se zdroje a nedílných prvků, které zahrnují křesťanskou charitu a službu. Kromě přímé realizace ve farnostech a diecézích mohou duchovní a aktivní laici povzbuzovat ostatní prostřednictvím homilií a přednášek. Akademici mohou dále přítomnost myšlenek SUC v myslích lidí obecně a konkrétně těch, kteří je mohou nebo budou schopni realizovat, rozvinout čtenějším začleňováním myšlenek SUC do různých vzdělávacích kurzů a odborných publikací.

A konečně je důležité umožnit organický rozvoj SUC ve vztahu k místním komunitám – předkládat, nikoli ukládat – protože SUC není ani praktickým manuálem, ani manifestem. Místo toho udává směr a nabízí podněty k reflexi při rozvoji soudržnosti místní komunity. Při realizaci takových myšlenek je nutné připomenout slova Benedikta XVI., původně pronesená v kontextu zaostalých ekonomik, zde mají ovšem stejnou platnost:

„Mají-li se rozvojové programy přizpůsobit jednotlivým situacím, musí být flexibilní; příjemci pomoci by měli být přímo zapojeni do vytváření projektů a stát se hlavními aktéry při jejich uskutečňování. Protože neexistují univerzálně platná řešení, je stejně nezbytné používat kritéria pro pečlivé monitorování i drobných zlepšení z hlediska solidarity.“⁸¹

S ohledem na mnoho lidí trpících silnými omezeními, která brzdila soudržnost na místní úrovni, je toto výzva k rozvinutějšímu využívání SUC prostřednictvím většího sdílení myšlenek mezi aktivními věřícími s nadějí, že povede k jejich aplikaci v relevantních situacích na místní úrovni. To by ostatní zúčastněné podpořilo v rozvoji chápání těchto myšlenek, což na druhou stranu od aktivních věřících vyžaduje, aby dokázali tyto myšlenky vysvětlit, včetně jejich zdroje a původu. Schopní jedinci tak mají své role a odpovědnost a ti, kteří potřebují podporu, ji mohou obdržet, což přispívá k posunu stabilnějších společností kupředu a rovněž k jejich lepší připravenosti na neočekávané.

---

81 CV, 47.

Kontakt

Stuart Nicolson, MA

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra filosofie a religionistiky

Kněžská 8, 370 01 České Budějovice

snicolson@tf.jcu.cz